

פרויקט קדמ"א – קידום מוכנות אישית לצעירים

מיקי בר-ניב לאטי ואילנה צגהון לואי

תוכנית קדמ"א כוללת 10 חודשי לימוד, ומתקבלים אליה צעירים עולים מאתיופיה בגילאי 17-26, לאחר מיון לקביעת כושר הלמידה שלהם. הם לומדים בפנימייה, במשולב עם צעירים מארצות אחרות. בין המסיימים יש הממשיכים בקדמ"א ב' ויש הפונים למסגרות השלמת השכלה אחרות, בכלל זה מכינות קדם-אקדמיות.

הגדרת הפרויקט

במסגרת עבודת האגף לחינוך מבוגרים עם עולי אתיופיה מופעלת תוכנית קדמ"א - קידום מוכנות אישית - המיועדת לצעירים.

התוכנית החלה לפעול ביוני 2001 ביוזמת משרד החינוך, הסוכנות היהודית ומשרד הקליטה. מאז תחילת הפעלתה ועד היום השתתפו בה כ- 1,000 לומדים, והיא מתקיימת בשבעה מרכזים.

מטרות ומטרות-על

מטרות – על

1. לפתח אצל הלומדים את ההכרה בכוחותיהם ובכישוריהם, כדי שיוכלו לממש את היכולות הטמונות בהם ולשפר את תפקודם במשפחה, בלימודים, בעבודה ובחברה.
2. לעורר מודעות בחשיבות הלמידה בקרב העולים מעוטי ההשכלה ולטפח לומדים עצמאיים.
3. לתת ללומדים כלים להשתלבות בחברה הישראלית בתחומים השונים.

מטרות

1. ללמד את השפה לשם תקשורת בחברה הישראלית.
2. לקדם את הלומדים בתחומי ההשכלה, כדי לאפשר להם להשתלב במסגרות לימוד ועבודה.

מיקי בר-ניב לאטי היא מפקחת ארצית על תוכניות לצעירים בגף הנחלת הלשון
אילנה צגהון לואי היא מנהלת ענף עולי אתיופיה באגף לחינוך מבוגרים

אוכלוסיית הלומדים

הצעירים הלומדים בפרויקט הם בגיל 17–26, רווקים/רווקות, שהגיעו ברובם יחד עם הוריהם. רמת ההשכלה שלהם - בין 0 ל-12 שנות לימוד. השונות ברמת ההשכלה נובעת מכך שרוב בני הקהילה התגוררו בכפרים ולא הייתה להם הזדמנות לרכוש השכלה פורמלית. עם זאת היו משפחות, הן בכפרים והן בערים, ששלחו את ילדיהן לרכוש השכלה פורמלית. טרם עלייתם לארץ שהו זכאי העלייה במחנות המתנה באדיס אבבה ובגונדר, עד תום התהליך של קבלת אישור עלייה. השהייה הזאת, שנמשכה חודשים רבים, גרמה לשינויים באורח החיים: מחיי הכפר לחיי העיר, מחוסר השכלה פורמלית לחשיפה להשכלה פורמלית (בעיקר בין הצעירים).

מבנה התוכנית ומסגרתה

מבנה

התוכנית מורכבת מ-10 חודשי לימוד (מסגרת אולפן א'), ובסיומם התלמידים רשאים לבחור בין מסלולי המשך שונים, בהתאם לכישוריהם.

המיון

עוד בתחילת תהליך העלייה אנשי הסוכנות היהודית מזהים את הצעירים שיש להם פוטנציאל התאמה לפרויקט, ולאחר הגעתם למרכזי הקליטה השונים נקבע מרכז אחד לצורך מיון. המיונים נעשים על-פי קריטריונים של, גיל, מצב משפחתי, רמת השכלה קודמת ומוטיבציה.

לצורך המיון נערכים ראיונות ומבחנים במקצועות שונים: הבנת הנקרא באמהרית, מתמטיקה, אנגלית וחשבון. לצעירים חסרי השכלה פורמלית נערכים מבחנים בעל-פה בתחומי ידע שונים בשפה האמהרית.

לאחר שלב המיון ובדיקת המבחנים הצעירים מחולקים לקבוצות על-פי רמותיהם: קבוצה מתקדמת, קבוצה בינונית וקבוצת מתחילים. המטרה היא ללמד את הצעירים בכיתות הומוגניות ולאפשר להם להתקדם על-פי רמתם ויכולתם. במהלך הלימודים נערכים מיונים פנימיים נוספים, ועל-פי רמת ההתקדמות של כל תלמיד מתאימים לו את הכיתה.

בשלבים הראשונים האלה המרכז הבין לאומי לקידום כושר הלמידה, בראשותו של פרופ' פוירשטיין, מצטרף ועורך גם הוא אבחונים לקביעת פוטנציאל הלמידה של כל תלמיד. שני סוגי המיונים, של האגף לחינוך מבוגרים ושל המרכז בראשותו של פרופ' פוירשטיין (ראו

מאמרו של אלכס קזולין בגיליון זה), נותנים את המדד הטוב ביותר והמדויק לקביעת רמת הלומד בשלבים הראשוניים ללימודיו.

המסגרת

התלמידים לומדים בתנאי פנימייה במרכזים שבהם משולבים צעירים מארצות אחרות. מאחר שמדובר בצעירים בני 17 - 26 ולא בבני נוער, המגמה היא לאפשר ניהול עצמאי של 'כלכלת הבית' וכך לאפשר להם יותר עצמאות ולהכינם לחיים שמחוץ למרכז הקליטה. ייחודה של התוכנית מבחינה חברתית:

- א. היא יוצרת תשתית המתאימה לאוכלוסיית הלומדים הן מבחינת הפעילויות החברתיות (כגון: פעילויות ספורט, אומנות וכו') והן מבחינת הטיפול והייעוץ המקצועי שנותנים אנשי מרכז הקליטה.
- ב. היא מדגישה את שיתוף הפעולה וההיכרות בין אוכלוסיית הצעירים עולי אתיופיה לבין האוכלוסייה של צעירים מארצות שונות, הנמצאים באותו מרכז קליטה. במסגרת התוכנית נערכות פעולות משותפות כגון טיולים, ערבי עדות ומסיבות, במגמה לחבר בין הצעירים.

מקצועות הלימוד

תוכנית הלימודים כוללת כמה מקצועות לימוד:

- א. **לימודי העברית:** לימודים על-פי תוכנית הלימודים לאולפן ראשוני, בשילוב לימוד ידע העם והארץ בשפה האמהרית (25 שעות שבועיות).
- ב. **לימודי יהדות:** לימודים לקראת הגיור בבית הדין הרבני (12-8 שעות לימוד).
- ג. **לימודי השכלה:** לימוד מתמטיקה, אנגלית ומחשבים, על פי רמת בתלמידים (12 שעות שבועיות).

ייחודה של התוכנית מבחינה לימודית הוא בראיית כל מקצועות הלימוד כמכלול וכרצף:

- א. לימודי העברית מכוונים לכלל המיומנויות הנדרשות מהצעירים כעולים, תוך דגש על תכנים ותפקוד רלוונטיים להם: היכרות (בין אישית), לימודים, חיי צבא וכו'. לימודים אלה משולבים בהעשרה ובחיבור לתחומי תוכן הקשורים לחברה בישראל – אזרחות, הסטוריה, גיאוגרפיה - גם במידע וגם מבחינה לשונית. בנוסף לכך, לימודי העברית מתחברים לשאר מקצועות הלימוד האחרים מבחינת המינוח ושימוש השפה.
- ב. הלימודים מהווים רצף לתרבות שממנה באו הלומדים. מערך הלימודים מושתת על עולם התוכן והתרבות המוכר ללומדים. הדבר בא לידי ביטוי בשילובו של

מורה בן הקהילה כשותף מרכזי בצוות האולפן. המורה מקנה לתלמידים את נושא ידע העם והארץ בשפה האמהרית תוך שימוש בסיפורים ובדוגמאות המוכרים להם. הרציונל העומד בבסיס שילובו של מורה בן הקהילה הוא קיום עולם אסוציאטיבי משותף למורה וללומדים. ביד המורה לשמש גשר בין שתי התרבויות וכך לחבר מחדש וליצור רצף בין המוכר וה'מוגן' שהיה שם לבין אי הוודאות שבהווה ובעתיד. ג. המגמה היא לחבר על פני רצף את לימודי מקצועות ההשכלה והעברית בתקופת הלימודים הראשונה ללימודי השלב השני (קדמ"א ב').

דרכי הערכה

במהלך כל יישום התוכנית נעשית הערכה שוטפת.

מטרות ההערכה הן:

- א. הבאת הלומדים להתנסות בסיטואציה של מבחן ומרכיביו;
- ב. גיבוש הערכה מעצבת למורה ולתלמיד, לצורך משוב ומיון מחדש. בתום הלימודים נערכים מבחנים ארציים בכל מקצועות הלימוד. תוצאות המבחנים מלמדות על התאמת הלומדים לתוכניות ההמשך.

מסלולי המשך בתום תוכנית קדמ"א א'

עם סיום קדמ"א א' מוצעות לבוגרים כמה אפשרויות לימוד:

1. **תוכנית קדמ"א ב'**: התוכנית נבנתה כאחת מחלופות המשך לקדמ"א א'. היא מתקיימת בשיתוף עם גופים שונים, והצלחתה מותנית בתרומתו של כל אחד מהשותפים. מטרתה העיקרית לקדם את הצעירים במקצועות ההשכלה השונים ולהכשירם לקראת מקצוע. משכה כשנה וחצי, והיא כוללת כ- 300 שעות. היא מחולקת לשלבים: בשלב הראשון - חיזוק בתחום העברית, מתמטיקה, מחשבים, אנגלית ואזרחות. לאחר כשלושה חודשים התלמידים משתלבים במסלול של הכשרה מקצועית בד-בבד עם המשך הלימודים במקצועות ההשכלה. במהלך הלימודים התלמידים נבחנו בבחינות ארציות במקצועות שנלמדו (כולל מבחן באמהרית כשפה נוספת). בתום התוכנית הם מקבלים תעודה באחד המסלולים בתחום ההשכלה ותעודה בנושא ההכשרה המקצועית.

2. **השלמת השכלה ל- 10 עד 12 שנות לימוד** במסגרות לימוד קיימות.

3. **מכינות קדם אקדמיות** באוניברסיטאות ובמכללות.

סיכום

פרויקט קדמ"א פועל זה ארבע שנים.

התוכנית אינטנסיבית בתכנים ובפעילויות ויוצרת לעתים עומס רגשי ולחץ. לצעירים יש מוטיבציה גבוהה וצימאון רב ללימוד השפה ולידע, והדבר מדרבן אותם להצליח ולהתקדם. בשיחות שנערכו עם הלומדים במהלך התוכנית ובסופה, רובם הביעו שביעות רצון ממצבם הנוכחי, בהשוואה לנקודת ההתחלה. חשוב לציין, עם זאת, שבמשך הזמן נוצרו שינויים במבנה הפרויקט ובמסגרתו. שינויים אלה יצרו פער בין הרצוי למצוי והקשו על הצלחת התוכנית. בבסיסה עמדה חשיבה מעמיקה שהציבה את המיון של הלומדים ואת שיתוף הפעולה בין הגורמים השונים כתנאי להצלחתה, אולם בפועל המצב היה אחר. אם דובר מלכתחילה על מיון קבוצות גדולות של לומדים ואפשרות ליצור כיתות הומוגניות, בפועל לא התאפשר הדבר, בשל מיעוט העולים. מצב זה הביא לכך שבכיתה אחת ישבו תלמידים ברמות השכלה שונות. שיתוף הפעולה בין הגורמים השונים לא עמד אף הוא במבחן המציאות. כך, למשל, הלימודים במקצועות ההשכלה החלו בביצוע האגף לחינוך מבוגרים והיה בהם שילוב עם לימודי העברית. אולם עם הזמן הטיפול בנושא זה עבר לגוף אחר, והשילוב בין התחומים לא פעל כבתחילה. הראייה המערכתית והכוללת שחיברה בין כל מקצועות הלימוד הייתה אבן יסוד במטרה ליצור רצף לימודי וכך להקל על הלומדים ולהעשיר אותם. העובדה שיש שני גופים שונים ונפרדים ודרכי עבודה שונות פגמה בערך המוסף שיוצר חיבור כל המקצועות. הוא הדין בנושא קדמ"א ב' - לא כל הגורמים עמדו בהתחייבויותיהם כמתוכנן. התוכנית בנויה על איגום משאבים של כל השותפים ועל לוח זמנים קבוע ומוגדר. העובדה שמשרד החינוך עמד בהתחייבויותיו בנושא הלימודי לא היה די בה ליצירת המסגרת השלמה. חוסר עמידה בלוח הזמנים בנושא המיון פגע במידה רבה במימוש התוכנית ומטרותיה.